

Stručni rad

UDK 821.163.42-1.09Cesarić, D

Goran Rem*

OSJEČKA KNJIŽNICA DOBRIŠE CESARIĆA

Istraživanje se kreće od problema nesumnjivo oštećene i opsegom nevelike muzealije - *Osječke knjižnice Dobriše Cesarića*, sačuvane temeljnom brigom muzejske savjetnice Marine Vinaj, te stiže do materijala hipotetičnoga recepcijskog zrcala predmetne *knjižnice*, odnosno do još desetak metaforičnih, ali težno neupitnih Cesarićevih *knjižnica*, a i do jedne stihovne *knjižnice*, čija intertekstualna značenja osvjetljava upravo deset visokomislenih intro i inter fragmenata esejistike Bore Pavlovića, uz sedam potpisa autora ove studije na recepcijsku *cesarićologiju*, te uz sintezno stilističku *Cesarićevu lirsku viziju Slavonije* u potpisu osnivača osječke kroatistike Ive Bognera.

Ključne riječi: Dobriša Cesarić, hrvatska književnost, pjesništvo, knjižnica

UVOD

Kakav danas značaj ima podatak o postojanju jednog manjeg, cehovski bitno definiranog¹, *osječskog* korpusa knjiga, što su pripadale povijesnom hrvatskom književniku, a kada je već riječ o cehovštini - i akademiku Dobriši Cesariću, rođenom Požežaninu, školsko-gimnazijskom Osječaninu? Koja pitanja može postaviti ili koje problematizacije može otvoriti? Najopuštenije i najneambicioznije je upitati čita li ga tko? Pri tome je produktivnije manje pravno, a više lirski – no svakako hipotetično, pitati čita li tko onaj dio kojega nema u Muzeju danas? Predaje li, možda je i malo patetičnije upitati, taj dio knjiga emisiju svoje zalihe kojem novom osječkom akademiku? Je li subverzija institucije omogućila-potaknula čiju autorsku individualnost, dapače upravo potencijalno i hipotetično projekcijski visokoinstitucionaliziranu? Ili samo ukrašava nečiji rustični pseudoidentitetni kutak dnevne sobe, privatne pozersko-slikovite knjižnice? U svakom slučaju, povijest ovdje ima što označiti u opisu prostora u kojem se sva ova pitanja mogu postaviti, jer, naime, jedan je rat iza nas, tragovi se ideoloških

* Prof.dr.sc.Goran Rem, Filozofski fakultet u Osijeku, Lorenza Jäger 9, Osijek



*Glazbena
uvertira
svečanosti*

tranzicija naginju s jedne strane toga rata na drugu, a zaštita tragova i estetskih emisija velikana hrvatske književnosti, koji su evo istočnohrvatskoga prvotnog identiteta, još je uvijek pod agresijom. Uvijek se u takvim okolnostima možemo sjetiti riječi Siniše Glavaševića, *morate iznova graditi*², upozorava jedan mladi slavonski autor, dobitnik dviju najvećih književnih nagrada za mlade, pjesnik Davor Ivankovac³. Agresija u urbanističko-kulturnom prostoru upravo traje na, primjerice, manji niz uz Bosut naslonjenih prizemnica koje obilježuju Krnjaš, legendarno mjesto nastanka grada Vinkovaca, gdje su se rodila ne samo dva književna Kozarca, a ista agresija u urbanističko-visokokulturnom smislu traje i na dugi niz prizemnica Strossmayerove ulice koje se nalaze uz osječku kuću mladenštva Dobriše Cesarića.

Problemsko je i jasno pitanje ovoga rada, temeljni radni kontekstem, usidreno u složenost posthumanog stanja, gdje je nestao *čovjek pisanja* koji je uz trag književnosti reljefno empatirao čistu i izoštrano punu suvremenost: *Iskopine starih vremena kao iz Vidrićevih pjesama, kipovi antiknih bogova što poput Cesarićeva torza mirno spavaju ispod gustog, sočnog humusa, sag, meki sag, to je bio taj asfalt pod našim nogama. Matoševe maćuhice ispred Kazališta bile su za nas doista gospođice s mačjim krznom na laticama, a kestenove pred starim Sveučilištem darivali su nam svoje mnogobrojne, ogromne svijećnjake.* (Pavlović 2005: 178).

METODE I MATERIJALI

Autoreferiranja, slavoničnost, recepcija, intertekst

U ovome će se radu nastojati osvijetliti simboličko-projekcijski značaj omanje zbirke tiskopisa koja i radno i povijesno-ikonično ima nositi naziv Osječka knjižnica Dobriše Cesarića, premda to dakako u stručnom muzealnom smislu nije, s obzirom na opseg kojega u sadašnjem stanju zahvaća⁴. Ovdje će se prikazati veza između povijesnog mjesta Cesarićeve lirike u hrvatskoj književnosti sa



Svečanost Hrvatske vertikale

specificiranim osječko-slavonskim primanjem njegova ukupnog pisma. Rad će ciljano prilaziti pitanju u kojoj je mjeri Cesarić slavonski s obzirom na:

- a) autorova izravna referiranja na malena mjesta iz kojih je krenuo u prostore bivanja akademikom,
- b) slavonske recepcijske uzvrate na Cesarićeve autobiografska ishodišta
- c) književnoznanstvena iščitavanja autorova opusa,
- d) intertekstualiziranje Cesarića unutar književnoumjetničkoga teksta.

Ovome radu ni nije presudno značajan točan broj svezaka, kojih je dvjestotinjak, a koji je rukopisno načinila svojom strogom stručnom konspekcijom knjižnična savjetnica i kustosica Marina Vinaj, voditeljica *Odjela muzealnih tiskovina Muzeja Slavonije*, jer ono što je ciljem projekcijskoga čitanja spomenutog muzealnog traga bit će samim brojčanim opsegom nezapriječeno. Kako bi ovaj rad stigao do cilja – uspostaviti vezu između problematizacije upita o razlici između nekadašnjeg i sadašnjeg tjelesnog stanja Cesarićeve osječke knjižnice, te traga u slavonsko-osječkoj recepciji postmoderne i suvremene književnosti – proći mu je metodologijom smještanja samoga opusa Cesarićeve pisma u korpus njemu stalno paralelne i nastavljene poetološke pozicije u *Croatici i Slavonici*³, kao i kratkog zadržavanja u samoj pouzdanj činjenici da je *Zbirka* u sadašnjem stanju najvećim dijelom sačuvala biti, najvjerojatnije zbog neatraktivnosti toga aspekta (!?), tragom autorove najcehovskije funkcije bivanja akademikom. Rad će zabilježiti kako je Cesarić upravo slavonskim potpisom prvi puta opsežno monografiran kao hrvatskom pjesništvu značajan nastup⁶. Rad će dakako sve vrijeme samo težno, s namjerom kulturološkog označavanja toga cehovskoga traga kroz

15 
HAZU
1861 – 2011

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
ZAVOD ZA ZNANSTVENI I UMJETNIČKI RAD U OSIJEKU I
FILOZOFSKI FAKULTET U OSIJEKU

SVEČANA AKADEMIJA
posvećena osobi i djelu akademika
DOBRIŠE CESARIĆA
Predavanje prof. dr. sc. GORANA REMA
Osječka knjižnica Dobriše Cesarića



Dizajn: Pavle Hegeduš. Fotografije: arhiva HAZU, Tisk: Grafika Osijek, 2011.

*Plakat za svečanu akademiju posvećenu akademiku Dobriši Cesariću.
Dizajn: Pavle Hegeduš*



Prof. dr. sc.
Goran Rem

Osječku knjižnicu, upotrebljavati razdvojenost, radno napisano, *hrvatske* od *slavonske* recepcije.

Boro Pavlović, Ivo Bogner, sedam potpisa

Kako bi se odčitao konstituciju Cesarićeve integralne *kroatične* i *slavonične* estetske emisije, rezultate se te prividno dvojne pozicije ovjerilo u tri refleksije koje će rad stoga upotrebljavati kao izlaganje teze.

Riječ je, *kao prvo*, o Cesarićevu stalnom repozicioniranju i reljefnom, moglo bi se reći i poredbovno instrumentnom smještanju u esejistici inače ličkog, ali i Cesarićeva su-Požezanina, protopostmodernog autora Bore Pavlovića, koju je stoga držati lucidnim uvidom u poetička i recepcijska zrcala omjeranja, kako unutar hrvatskih, tako i unutar eksjugoslavenskih, te europskih poetičkih fenomena. Pavlovićevo je naime čitanje Cesarića pribrana radna *knjižnica kontekstualizacija*.

Nadalje, riječ je, *kao drugo*, o studiji Ive Bognera, jedinog slavonskog spitze-rovca, koji 1977. na osječko-požeškom skupu o Dobriši Cesariću lapidarno određuje duhovni etimon njegova pjesništva i omogućava spisateljskim naknadnim očima vidjeti kako je primjerice Davor Ivankovac svoju cijelostnu *knjižicu* pjesama iz 2011. mogao izgraditi kao raspisivanje samo jedne Cesarićeve pjesme, dakako, pjesme *Povrata*.

Navedeno je aktualno nadopisivanje i raspisivanje proisteklo upravo iz činjenice što je ... *Cesarićev poetski odnos prema svijetu prvenstveno etički odnos. Iz toga etičkog odnosa proizlazi Cesarićevo shvaćanje povijesti kao vječitog otpora snaga dobra snagama zla, kao neprekidno sukobljavanje svijetlog i tamnog, iako to svijetlo i tamno nikada nije sudaranje crnoga i bijeloga. Cjelokupna Cesarićeva poezija prožeta je dubokim uvjerenjem da je suprotstavljanje zlu riječju isto tako efikasno kao i nekim drugim činom, odnosno*



Prof. dr. sc. Goran Rem (lijevo dolje) i pozorno slušateljstvo

da je riječ samo jedan od moralnih činova kojima se čovjek može zlu suprotstaviti (Bogner 1992: 291).

Kao treće, rad će uz navedena dva instrumenta pristupa Cesariću, obuhvatiti i nekoliko knjižnih svezaka te kulturnih oblika koji su pripremom autoru rada za pristup aktualnom problemu. Naime, osim što je autor ovoga rada uredio tri izdanja Cesarićevih pjesama, potpisao je i temat o Cesarićevoj lirici u Književnoj reviji, zbornik *Povratak, Cesariću* i vodio-oblikovao dva kolokvija o Cesariću na *Danima Dobriše Cesarića* u Požegi 2003. i 2004. Hiperbolom, uz malo ludizma, tih sedam svojih potpisa na knjižne ili kulturne, tjelesne ili metaforične, *hrptove*, autor se ove studije odlučuje zvati i svojom *radnom knjižnicom Cesarić*.

Reference ovih teznih triju punktova razvijat će rad svojim alfanumeričkim obuhvatom. Ostale reference upotrebljavat će se kao podrupke pošto su razvojnim dijalogom rada.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

- a) Autorova izravna referiranja na malena mjesta iz kojih je krenuo u prostore bivanja akademikom - materijal slavonskičnosti

Kaže Cesarić: Kad mi je bilo skoro tri godine doselili smo se iz Požege u Osi-

jek... (Rem 2006: 33), i još u svojim rečenicama o početcima i prvim sjećanjima i stanjima iz kojih je počeo pisati izgovara i rečenicu koju je Glas Slavonije nužno prije desetak godina stavio u jedan opsežan duplerični članak: *...kroz moje djetinjstvo teče Drava* (Rem 2006: 35).

b) slavonski recepcijski uzvrat na Cesarićeva auto-biografska ishodišta

Osnivač današnjeg osječkog Filozofskog fakulteta, dr. Ivo Bogner, ističe na osječko-požeškom *cesarićološkom* skupu 1977. - tekstom o lirskoj viziji Slavonije u Cesarićevim pjesmama, da je u pitanju o temi i/ili stilu toga autora najjasnije: on je nesumnjivo pjesnik etike, kod njega se dobro i zlo nalaze na humanistički osvjetljenim mjestima (Bogner 1992: 292).

Ukratko, nikada nitko nije ništa prigovorio Cesarićevoj poeziji. Nagradom HAZU-a nagrađena biblioteka *Slavonica* je riječju „slaba“ prva nešto recepcijski ambivalentirala. Kako je došlo do toga? Možda zato jer je kontekstna zbilja bila jača od svega te 1992. godine, u kojoj, ili prethodnoj, je zapravo završavala jedna povijesna Priča? Ili ne? Ali, idimo redom. Naime, te 1992. Dubravko Jelčić samoprijegorno skuplja okolnosti za objavu zbornika radova *O Dobriši Cesariću*, dijelom sa saziva Osijek-Požega u studenom 1977. A u Požegi početkom novog milenija počinje serijal *Dani Dobriše Cesarića* i 2006. objavljuje zbornik *Povratak, Cesariću...* i počinje se događati ono što Branimir Donat opisuje paradoksalnim stanjem nominalne vrijednosti Cesarićevih lirskih vrjednosnica. A Cesarićev dolazak u hrvatsko pjesništvo kroz gest smjenjivanja nekoliko poetika, nije došao ni nepripremljen jer ga je poetološki bitno najavio Mirko Jirsak, niti je sve do danas bez paradigmatske recepcije. U intenzifikaciji odčitavanja pitanja suvremenosti Cesarićeve ukupne pjesničke *opusne knjižnice* precizno je u samom finalu njegova opusa, dakle iz uvida osamdesetih, izložiti postjirsakovsku Cesarićeovu naracijsku poziciju:

Pojavivši se prije pola vijeka zbirkom, Mirko Jirsak vremenski je prethodio primulama Cesarića, Tadijanovića i Vlade Kovačića, premošćujući između Šokaca kao što su A. . M., Benešić i Kozarci, njegovi bliži prethodnici, što su sljedbenici Kanižlića i Katančića, i na kraju prvog velikog Pana, Janusa Pannoniusa iz Kešinaca, kojim se otvaraju velika svečana vrata naše umjetničke poezije. Prethodi za puno desetljeće i više Matku Peiću, Đuki Šnajderu, Slavku Mikolčeviću, Slavku i Miroslavu Mađeru i Vladimiru Remu. (Pavlović 2005: 217).

- c) iščitavanja autorova opusa - metoda komparatizma
- pjesnik, prevoditelj

Brojni pristupatelju Cesarićevu pismu naglašavaju njegov prevoditeljski po-

sao koji je nesumnjivo medijem i njegove autorske semioze kao i transiranja semiozisa brojnim čitateljima ne samo njegova pjesništva nego i tih prijevodnih radova i autora.

U *Stilskim formacijama*⁷, studiji akademika Aleksandra Flakera, jednoj od opravdano najutjecajnijih problemskih povijesti-teorija poetoloških stanja moderne hrvatskoj književnosti, dakle mišljenoj o onom povijesnom prostoru koji započinje romantizmom 1836., a doseže do sredine dvadesetog stoljeća, Dobriša Cesarić je dakako, na *Shemi periodizacije hrvatske književnosti* smješten u paru sa Slavoncem Tadijanovićem. Flaker kod Tadijanovića fiksira ono što jugoslavistički kontekstno, dovedeno i do Cesarića, specificirano u *umjetnosti riječi*, odnosno u pitanju izraza, zapaža i teza ovoga rada: *Po broju riječi Tadijanović ne odskaae od boljih pjesnika. Daleko zaostaje za Tinom Ujevićem, Miroslavom Krležom, Oskarom Davičom, Markom Ristićem, dapače i za Radom Draincem. Slabiji je od Vladimira Nazora, siromašniji od Matoša i Kranjčevića- Amplituda njegova rječnika otprilike odgovara izražajnoj mogućnosti Gorana Kovačića, Dobriše Cesarića, Vjekoslava Majera, Nikole Šopa, Frane Alfirevića, Gustava Krkleca.* (Pavlović 2005: 10).

Ta će ga, Cesarića, književnopovijesna recepcijska sudbina često pratiti, uz relativno malu pomoć toga podatka o zavičajnom ishodištu u Slavoniji. Ono čime će ga Aleksandar Flaker prvi puta razdvojiti od Tadijanovića je tema popularnosti. Naime, očitavajući kod Cesarića romantičnost, Flaker ga uključuje u paradigmu onih romantičarskih autora obuhvaćenih širim čitateljskim uspjehom izvedenim iz osovine u kojoj su "pjesnikovi ideali *nedostižni*, ali su njegovi osjećaji morali biti *naravni* i bliski čitaočevoj *duši*"⁸.

O drugim Cesarićevim poetičkim iskustvima zapaziti je:

Iz kruga socijalne literature, Dobriša se Cesarić obreo u nadrealizmu više nego slučajno ili manje nego slučajno pjesmama Trava i Kip, kod kojih je ono iznenađenje na kraju zapravo nadrealistički srh, ona književna svježina i britkost, ono vue jamais vue. (Pavlović 2003: 197)

Što se tiče Cesarićeva prevoditeljstva, nedvosmisleno pozor prema toj njegovoj lirici zahtijeva 1998. Tea Benčić u opet slavonskoj, ali Croatici⁹: *Ne smijemo zaboraviti da je Cesarić prevodio Puškina, Krilova, Ljermontova, Jesenjina, Heine, Rilke...*

- obuhvaća skoro cijeli modernitet, svakako u poetičkom smislu, jer ima i romantizma, toga najnezaustavljivijeg poetičkog tijeka moderne lirike, i, ekspresionizma (ustrajnošću gotovo vrlo usporediva s romantizmom), i, tako uvijek osjetljive, socijalne osjetljivosti

Dubravka Oraić Tolić slijedi Flakerom fokusno rekanoniziran Cesarićev par s Tadijanovićem¹⁰ te ga izlaže na mjestu na kojem u *Teoriji citatnosti* piše o kon-

trauzvratu književnosti na povijesno-politička stanja, zapažajući: *Što je politika postajala sve avangardnijom, težom i zaumijom, to su poezija i umjetnost sve više posezale za klasičnim rješenjima, lakoćom i razumom (u hrvatskom pjesništvu Cesarićev tradicionalizam, Tadijanovićeve jednostavnost i jasnoće)*¹¹.

- pohrvaćenje stiha

Cesarićevo pohrvaćenje stiha složeno versifikatologijski promišlja Ivan Slamnig, a Josip Užarević Cesarića nabraja između nekoliko istaknutih autora dva-desetoga stoljeća kojega se svojevremeno, u jugoslavenskom državnom kontekstu, rado obuhvaća interpretacijama kao gestama intenzifikacije zaokupljanja hrvatskim autorima u potpisima hrvatskih znanstvenih pisama, a s kakvom takvom sigurnošću da takav postupak neće biti ideologijski denuncirajući za analizatora. *Spomenuo bih samo da je, gledano iz današnje situacije, interpretacija bila jedan od načina da se u tadašnjem jugoslavenskom okviru afirmira hrvatska književnost: usp. interpretacije Šenoinih, Matoševih, Vidrićevih, Kovačićevih, Kranjčevićevih, A- B. Šimićevih, Cesarićevih djela*¹². Užarević ističe i da je indikativno, ali i zakonito, da su se analizama-interpretacijama djela hrvatske književnosti bavili i ne-kroatisti¹³. Bitno je da u tom odjeljku Užarević promišlja i sin-tezu da je književnost i izmislila književnoznanstveno polje, *znanost o sebi*¹⁴, kako bi se mogla ponašati kao *sama (ili prvotna) stvarnost*¹⁵.

- natrag – u Europu

Slamnig, dakle, mnemoempatično piše: *Sjetimo se, da Matoš, a i Cesarić, evropeiziraju štokavštinu, korigiraju je, prilagođuju je zasadama evropskog vezanog stiha*¹⁶. Tu tvrdnju sutezno preuzima pogovor prvom poratnom objavljivanju Cesarića, osvješčujući da se nalazi na liniji jedan Srijemac s identitetnom osobnom definicijom da je “Šokac i Paor”¹⁷ naspram jednog požeškog Osječanina, koji priznaje da kroz njegovo *djetinjstvo teče Drava*. Riječ je o pogovoru Cesarićevoj knjizi objelodanjenoj u Slavonici¹⁸ koji upotrebljava za hipotetnu crtu listanja recepcije iz potpisa Jure Kaštelana, Aleksandra Flakera, Vladimira Kovačića, Vsevoloda *Setschkareffa*, Marijana Matkovića, Ante Stamaća, Miroslava Šicela, Antuna Šoljana, Antuna Barca, Zdenka Škreba, Ive Pranjkovića, Miroslava Vaupotića, Branka Vuletića, kojom dolazi do zaključka kako Cesarić svijet svoje lirike presudno predaje estetskim znakom glazbeno prenapregnutom tvornošću i prikaznom osjetljivošću okrutno preizravnih slika. Taj je postupak recepcijski široko ovjeren i zaštićen Cesarićevim rukopisom kojemu nije ništa nadopisivati, pošto je ne samo izveden nego i istraživački intenzivno zaokupljen, sve do tvrdnje o redundantnosti i neusporedivosti:

Poezija između dva rata osim nekoliko iznimaka gradila je svoj izraz – usprkos svemu što se u predratnim i poratnim godinama Prvoga svjetskoga rata zbilo – na relativno malim odstupanjima od poezije prije njega. Preostala je rima, nepotrebna već odonda kada se služimo tiskom, i ritam konvencionalnoga tipa

zaokružen i usavršen, možemo reći, do cizeliranja. Poslije Cesarića ili Alfirevića ili Šopa ili Majera biti još jedanput Cesarić, Alfirević, Šop itd. nije potrebno, kad bi i bilo moguće, kao što je nemoguće slijediti Krležin lični bunt ili težak korak njegovih sarkastičnih stihova! (Pavlović 2003: 236).

- bio je držan socijalističkim pa sentimentalnim gimnazijskim pjesnikom zgodnim “za zaljubljena recitiranja”

Kao što je Nazor, kad se prvi put suočim sa čakavskim minijaturama, pronašao u prvom, mislim crikveničkom izdanju neke nove osobine, kao što je primjericice onaj pogodni familijarni, kolokvijalni ton, pa neku vrlo dražesno uočenu anegdotu, izvjestan regionalni, specifičan istarski rodoljubivi ton, tako je, i ne znajući za to, primjer Gervaisa bio svesrdan: rijetko je koji pisac, osim Cesarića ili Krkleca, tako jednodušno primljen ne samo u kritici, nego prije svega u publici. (Pavlović 2005: 169).

• 1966. Cesarić je u središtu fotografije na kojoj se nalazi sa slavonskim piscima, u osječkoj Gradskoj knjižnici: Miroslav Mađer, Pavle Blažek, Vladimir Rem, Vanja Kokeza, Dejan Rebić, Drago Kekanović i Valentin Benošić (Rem 2006: 146-147).

Uskoća horizonata razbijena je usvajanjem novih, naprednih ideja, i nema više „svakidašnje glupe perspektive“ u zemlji gdje su radnici vlasnici svojih tvornica, a seljak svoje grude. U posljednjih tridesetak godina ne stižu više kulturne vrednote s pedesetogodišnjim zakašnjenjem. Imamo Ujevića (...). Dramatičnog i širokog Krležu. Cesarića i Alfirevića. Marinkovića u noveli. Imamo odličnog putopisca u Šegedinu. Imamo sijaset mladih. Svoji smo. Svjesni smo. (Pavlović 2005: 21).

Twilight, bez varke, moćna slutnja protiv razuma

... Cesarićeva je lirika jednostavna i lapidarna, duboka i živopisna, protkana sentimentom i nostalgijom, puna zavičajnih ugođaja i poniranja u tzv. vječne teme kao što su smrt, ljepota, smisao življenja. Zaljubljenička privrženost Slavoniji...¹⁹...

Kako onda sada čitati Cesarića? Tu je složiti se s nekim jezičnijim čitanjima Branka Vuletića ili pak Ive Pranjkovića. Naime, *Cesarić nam nudi jednostavne sklopove značenja gotovo arogantno, jer zna: svijet je dugo stalno predvečerje čovječanstva. Stoga izravno izlaže naoko trošne motive — lirizam twilighte slike i misli. Krajnje složeno iznutra konkretizira poticanjem lakog čitateljskog protoka, koji uživa upravo u toj tranzicijskoj gesti, ne opterećujući se ciljnim pogotkom. Čiju strukturu stilske ravni — stimulira do rubova izdržljivosti formalnog orisa. Suodnos tvarnosti znaka pjesme izrazito je produktivan (velika koncentracija mi-*

strukturna stila /škol. — stilskih figura/ s besprijekornim poštovanjem metričkih napovijedi stihova i strofa). Stoga je i tvarnost tj. materijalnost i mogućnost primanja pjesme kao osjetno materijalnog znaka u prvom planu pažljivog čitanja poezije Dobriše Cesarića (Rem 1994:162), jer ona slika svijet zaleđene apokalipse i nema toj slici što dodati niti oduzeti. Meditativno i slikovno izoštrjenih prijelaza, Tijelo pisma je jedino pouzdano mjesto u kojem je s ugodom provesti noć.

d) intertekstualiziranje Cesarića unutar književnoumjetničkoga teksta

Zbirka Davora Ivankovca, *Rezanje magle*, započinje krajnje jednostavno. Krajem. Tako odmah intenzivira odčitavanje cesarićevske kružnosti. Za početak zbirke Ivankovac stavlja točku, rečeničnu točku doduše, a ne točku na i, no to je sasvim rezolutno. Odmah poslije toga pismo dalje vrti svoje lake značenjske *puzzle* u blizini te funkcionalne subsemantike. Zapravo, retromotivira se stanje te uznemirene jezične magle nekog kraja, svakako i krajolika, kroz koju se izoštrava vrlo crna i moralno okrutna skica zbilje, ali kako ne bi dobila napadno dominantnije ozbiljnosti, supostavlja joj se mala niskoliterarna dosjetka izgovorena na srednjoškolskom malom odmoru. *Ah*. To je taj usklik kojega Dragojević otkriva kod, čini nam se, Mažuranića, a još više Gundulića, a Ivankovac na olako ironičnoj školskoj ulici hodnika koji je nekada bez ostatka volio Cesarića. Tu Ivankovac stoji na drugoj strani istog apropsvjeteljskog hodnika na kojem se već desetljećima ultralucidno igra stripovac Dubravko Mataković, te se, nehajno oslonjeni o grotesku povijesne zbilje, ironično nezainteresirano, s tim fenomenima neprosvijećenosti užasno dobro zabavljaju. Naglasak je dakako na riječi užasno.

Pa ako i duša u tome trenutku

Nakon što je započeo krajem, Ivankovac ne posustaje u stimuliranju nemogućeg, stoga nastavlja - izostavljanjem. Da bi što uvjerljivije izostavio sve to što nam u nastavku ima za napisati – Ivankovac citatno uvodi Cesarićevu pjesmu *Povratak* i njen crtični ikonem objašnjava u sažetku ideje kružnog i ponavljano. Nije moguće, ukazuju Ivankovčevi stihovi, nije moguće dvaput ući u iste prostore intime.

Dva tijeka kao pojedinačno i opće grade se na dihotomiji realnog i poetskog ne samo kao dva pola suprotnosti nego u međusobnoj sukladnosti povezivanja tvorbe i proporcije između izražajnih ishodišta razine prostora, vremena i ljudskog unutar kojih spiritus movens postaju zbilja i san, suprotstavljajući se prolaznosti života u traženju harmonije kao potvrde stalnosti i trajnosti čovjekove (Brlenić Vujić 1992: 285).

Strog se odlučuje Ivankovčev mislilatelj biti prema snovima, ali im daje i preve-

liku kompetenciju: oni jedini mogu biti arbitrima u svojoj, a i njegovoj stvarnosti, ali ne i u svijetu zbilje, spram koje su toliko nemogući, pače nemoćni. Sanje su, naime, na drugoj strani, ali ipak i toliko daleko da je možda u pitanju i točka na kojoj se, s te tako udaljene druge strane, istina toliko predaleko odmaknula da je leđima dotaknula upravo njih.

Još jednim postupkom izostavljanja Ivankovčevo pismo nastavlja postavljati čitatelja na horizont neočekivanosti: Ivankovčeve pjesme izostavljenih su naslova, premda imaju suspsstitut u brojevima (01, 02, itd.) koji sugeriraju red, ali i odnos prema njemu, redu, stoga baš kad s neopreznom količinom opuštenosti čitatelj primi naslovne brojeve kao naprosto redne i ne suviše značenjski aktivne oznake za same pojedinačne skladbe, dolazi do teksta nad kojim se niže nekoliko tih rednih naslovnih brojeva, pa to recimo izgleda ovako: 04 – 05 – 06, i nedvojbeno sugerira kako su tu dva potencijalna redna teksta – izostavljena, a onaj treći (06) mora a-značenjski odraditi sve za svu tu fizički nepostojeću, ali signaliziranu trojicu. To se kroz knjigu događa više desetaka puta, s tim da se, nakon prijelaza preko sredine zbirkovnog niza tekstova, taj numeracijski gest mijenja tako da se osim jednog slijednog broja uz njega pojavljuje u zagradi i drugi, čime se u kontra smjeru rednog slijeda pojavljuju male i nenametljive projektne polukružnice povratka u prvi dio knjige. Dakle, primjerom, nalazimo se pred pjesmom koja nosi naslovni prvi broj 54, no ona u zagradi ima i broj 46. Riječ je ukupno gledano o zbirci koja ima, ne samo unutar pojedinačnih tekstova citatno navedene prazne crtične ikoneme, nego zbirkovnom kompozicijom otkriva i stimulira odsuće cijelosnih pjesmovno tekstualnih realizacija, koje stoga kao signale svojega izostanka imaju samo zaboravljene brojeve nad kojom slovno ispisanom pjesmom. Ta odsuća, nakon njihova otkrića, podižu atmosferu stanja malodušnosti jer otkrivaju da zbirka iskušava tehnološko umijeće u krhkim emo-strukturama, pa Ivankovčevi stihovi traže prječicu, a i prijevod između melankolije i malodušnosti. Usprkos humoru, koji je zapravo blagi i intenzivni autocinizam, tim se svim prazninama intertekstualno već opisano okoratno stanje u kojem je *i zadnji trak vedrine spao... s lica zemlje: ona se grčila i pustošila u strašnoj sceni; prije nego će roditi novo, strahovalo se da će umrijeti. Slavonija, kako nam govori Julije Benešić, manje je u svojim obijestima prpošna od one njegova brata, a melankolija jednoga Tadijanovića i Cesarića nije usprkos svojoj mjestimičnoj sivoći predvidjela razvoj događaja kakav je uslijedio* (Pavlović 2005: 126).

I kad prođe vječnost zvjezdanijem putem

Zbirka tako gotovo neopažljivo, jer možemo ju s ledenim užitcem čitati i da to ne uočimo, pojačava bavljenje nekim nenostalgичnim povratkom i nesentimentalnom kružnošću, umnožavaju se prostori značenja u potprostore subsemantike

brojovnih signala i to se sve tugaljivije posvećuje jednoj hipersofisticiranoj igri s pop-informacijom sf-mitologije. Čemu fantastika kao područje u kojem će se projicirati svijet? Evo čemu: *Dileme koje nameću patnja, glad, surovost i sve ono što životne nedaće nose i predstavljaju, mogu se razriješiti samo dubokom nesuglasnošću s cijelim poretkom stvari, jedino kroz protest, koji neće možda doprijeti u trenutku izricanja do svoga cilja, ali će ostati kao svjedočanstvo da je u vremenu kada je bilo sramota živjeti postojao način da se ne živi sramno* (Bogner 1992: 291).

U dijelu razumijevanja zbirke kao nositeljice kakve takve lirske priče i njezina razvoja, uočiti je dvostrukokodno šifriranje poruka: jedan je niz tzv. motiva iz neke vrlo intimne i osobne dimenzije emocionalne strukture, a drugi je alteriran fantastikom iz najpopularnije SF serije svih vremena - *Zvezdanih staza*. Neobično plutajuća, tu je i treća motivska ili vrpca snimanja svijeta *patnje, gladi, surovosti i svega onog što životne nedaće nose*, sablasno bliža prvoj motivskoj šifri osobnosti, motivika koja je najavljena i *mottom* zbirke, odnosno podnaslovom cijele zbirke posvećenim Janku Poliću Kamovu, no ona zabavno manje, a tugaljivo više ponekad prelazi i u sf-popsvijet, s idejom otprilike da je to ionako sve. Ili ništa.

Tko zna. *Ko?*

Zaključno: nekoliko Knjižnica Cesarić

Nakon što je dakle desetljećima bio te socijalni pjesnik, pa opet sentimentalni pjesnik za gimnazijalska smijuckanja, napokon pomalo nečitani pjesnik, esejistička, znanstvena i kritička se misao Cesarićem zaokupljala u dva velika saziva, naime u Osijeku i Požegi krajem sedamdesetih, pa dvaput u Požegi početkom trećeg milenija. Najstariji mu je hrvatski Ogranak DHK, onaj slavonskobaranjskosrijemski postavio spomen-ploču u osječkoj Strossmayerovoj, a predsjednik je i osnivač toga ogranka bio prvi svečani govornik i na postavljanju ploče na Novoj Vesi 50 u Zagrebu, napokon *Dani Dobriše Cesarića*, pokrenuti početkom milenija rukom Lane Derkač i već spomenutog Ogranka, posljednjih desetak godina njeguju dijalog moderne lirike i stručnoistraživačkih okruglih stolova.

I kada se piše o drugim autorima sredine dvadesetoga stoljeća nije moguće previdjeti poredbovne rečenice o Cesariću, što još jednom potvrđuje koliko je intenzivna informacija o njegovu mjestu u korpusu hrvatskoga pjesničkog moderniteta. Primjerice, Pavlović će zapisati i sljedeći jak intertekstni razmjer: *Istina je da je poput Cesarića, a u posljednje vrijeme i Tadijanovića, i Ivančan pod izvjesnim utjecajem njemačke lirike – utjecajem u njegovu najplemenitijemu smislu* (Pavlović 2005: 70). Svakako, o njemu je složena manja, a i premala, *knjižnica recepcije*, gdje se izdvaja veleuzorita monografija Vinka Brešića iz 1984., a sam

je prevodeći moderno pjesništvo kriv za prelijevanja *knjižnice riječi* iz europskih jezika u hrvatski, a svoju je omanju i usputno slaganu, u usputnim kasnijim dolascima u djetinjstveni grad, *osječku knjižnicu* predao Muzeju Slavonije, gdje je njoj, nemarnim vremenima usprkos, srećom posvećena, nije slučajno ovdje kao okvir postaviti ponavljanje uvodnih redaka: skrb muzealske knjižnične savjetnice Marine Vinaj.

Knjižnica Cesarić pred autorov odlazak...

Osobno sam s ocem bio mjesec dana prije Cesarićeva odlaska u posjetu njegovom novoveškome domu i vidio ga u velikoj sobi, na ležaju okruženu beskonačnom kružnom knjižničnom riznicom, kada je, na moje ostajanje bez daha pred tim tijekom knjiga, rekao: *a eto, već odavno kada zatrebam neku knjigu više ju niti ne pokušavam pronaći nego zamolim iz Gradske ili NSK...*

Autobiografem autora rada

Sedam sam puta urednički potpisao kakav opsežniji rad vezan uz Cesarića, vodio sam dva okrugla stola o njegovu djelu, a njegovu sam pjesmu *Povratak* recitirao samo jednom, naime, napamet sam ju 1981. izgovorio na ispitu kod prof. dr. sc. Branke Brlenić Vujić i samo i isključivo tom izvedbom položio Noviju hrvatsku književnost.

IZVORI

- Bogner, Ivo. 1992. Cesarićeva lirska vizija Slavonije. U: Jelčić, Dubravko, ur. *Zbornik radova o Dobriši Cesariću: 1930-1980*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti - Mladost, str. 291-302.
- Brlenić Vujić, Branka. 1992. Realno i poetsko kao zbilja i san u lirici Dobriše Cesarića. U: Jelčić, Dubravko, ur. *Zbornik radova o Dobriši Cesariću: 1930-1980*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti - Mladost, str. 285-290.
- Cesarić, D. 1992. *Balada iz predgrađa*. Priredili Delimir Rešicki – pogovor: *Modernistički "infantilitet" Dobriše Cesarića* i Goran Rem – pogovor: *"Slaba" poezija Dobriše Cesarića*. Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica – pilot kolo knjižnice Slavonica.
- Cesarić, D. 1994. *Balada iz predgrađa*. Priredili Delimir Rešicki – pogovor: *Modernistički "infantilitet" Dobriše Cesarića* i Goran Rem – pogovor: *"Slaba" poezija Dobriše Cesarića*. Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica – prvo kolo knjižnice Slavonica.
- Cesarić, D.; 1996. *Pjesma mrtvog pjesnika*. Priredio Goran Rem – predgovor *O pjesmama Dobriše Cesarića*. Vinkovci: Slavonska naklada Privlačica.
- Donat, B. 2006. *Neke konstelacije Cesarićeve poezije*. Zbornik *Povratak, Cesariću*. Priredio Goran Rem, Požega/Osijek, str. 131-140.
- Jukić, S. 2006. *Objektivni korelativi u poeziji Dobriše Cesarića*. Zbornik *Povratak, Cesariću*. Priredio Goran Rem, Požega/Osijek, str. 75-85.
- Pavlović, B. 2003. *Ugodna pripovijest*. Priredili Josip Pandurić i Goran Rem, Zagreb: Disput

- Pavlović, B. 2005. *Album vedrine*. Priredili Josip Pandurić i Goran Rem, Zagreb: Disput
- Rem, V. 2006. *Cesarićeve literarne intime*. Zbornik *Povratak, Cesariću*. Priredio Goran Rem, Požega/Osijek, str. 21-36.
- Rem, V. 2006. *Dobriša Cesarić i požeška književna baština u Pet stoljeća hrvatske književnosti*. Zbornik *Povratak, Cesariću*. Priredio Goran Rem, Požega/Osijek, str. 143-155.
- Sablić Tomić, H. 2006. *Personalni memoari Dobriše Cesarića*. Zbornik *Povratak, Cesariću*. Priredio Goran Rem, Požega/Osijek, str. 37-49.

LITERATURA

- Flaker, Aleksandar. 1976. *Stilske formacije*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- Glavašević, Siniša. 2001. *Priče iz Vukovara*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Ivankovac, Davor. 2012. *Rezanje magle*. Drenovci: Knjižnica Drenovci.
- Kovačić, Vladimir. 1930. O pjesniku Dobriši Cesariću. *Mladost 5*.
- Oraić Tolić, Dubravka. 1990. *Teorija citatnosti*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
- Rem, Vladimir. 1980. Slava Panonije. *Novosti*, Vinkovci.
- Slamnig, Ivan. 1981. *Hrvatska versifikacija*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- Užarević, Josip. 2002. *Između tropa i priče*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

REFERENCE

- 1 Većina su svezaka u današnjem korpusu Knjižnice nizovi knjiga iz serija: Radovi JAZU, Anali Akademije BIH, SAZU, itd. stoga ih je zvati cehovski definiranim.
- 2 „Siniša Glavašević, Priče iz Vukovara, Zagreb 2001.„ str. 17.
- 3 Davor Ivankovac je dobitnik najveće regijske nagrade za bezknjigovne autore, one *Pjesničkih susreta u Drenovcima za 2011.* te *Goranovog proljeća za 2012.* kao državne nagrade u jednako definiranoj kategoriji.
- 4 Nemam podatak o vremenu ulaska Cesarićevih knjiga u institucijsku skrb osječkih muzealno-knjižničkih sustava, pošto je riječ o SIZ-ovskim okolnostima osamdesetih, gdje stručni gest preuzimanja knjižne građe Cesarićevih knjiga zalaganjem prijeratnog ravnatelja Gradske knjižnice u Osijeku Pavla Blažeka nije baš ovjeren i poduprt u upravnim tijelima koja su nadzirala strukturiranje ulaganja u kulturnu potrošnju grada i/ili regije. Stoga nema formalnog traga o dataciji prijelaza *muzealnog korpusa Cesarić u gradske ustanove*.
- 5 ovdje se misli na naprosto korpusnu pripadnost autorima istočnohrvatskoga književnog prostora te na dakako poziciju u ukupnom prostoru hrvatske književnosti, no postavljanjem dvaju označitelja u kurziv podsjeća se na činjenicu neupitnog postojanja dviju doslovnih, uz još neupitniju već spomenutu integralnu povijesnu pripadnost, knjižničnih serija upravo takvih naslova a obiju svojevremeno nedavno objelodanjenih u Vinkovcima, dakle *Slavonica iz 1992.-1994.*, i *Croatica iz 1998.*
- 6 Vladimir Kovačić, *O pjesniku Dobriši Cesariću*, Mladost br. 5, Zagreb 1930.
- 7 Aleksandar Flaker: *Stilske formacije*, Zagreb 1976., str. 103
- 8 Isto, str. 123.
- 9 Vinkovački producent Martin Grgurovac samo četiri godine nakon završenoga projekta slavonske književnosti (započet 1992.) i povijesti u stotinu knjiga, nazvanoj *Slavonica*, izvodi i projekt *Croatica, hrvatska književnost u 100 knjiga*.
- 10 Rekanoniziran, jer ga nije Flaker izmislio ali ga je shematski nesumnjivo istaknuto fiksirao, pošto ga ugrađuje na Periodizaciji koja obuhvatom skoro stotinu i pedeset godina navodi samo dvadesetak imena

- 11 ,DOT, Teorija citatnosti, Zagreb 1990., str. 85.
- 12 Josip Užarević: Između tropa i priče, Zagreb 2002., str. 124.
- 13 Isto.
- 14 Isto, str. 125.
- 15 Isto.
- 16 Ivan Slamnig: Hrvatska vesrifikacija, Zagreb 1981., str. 139.
- 17 Vidjeti u ultimativno identitološkom radu Vladimira Rema: *To smo što jesmo*, Osijek 2011., str. 13.
- 18 Dobriša Cesarić, *Balada iz predgrađa*, Vinkovci 1992., str. 157-162., drugi pogovor Goran Rem: “*Slaba “poezija Dobriše Cesarića*. Knjižnica *Slavonica* kao konceptni podnaslov za svoj niz od stotinu svezaka bilježi: *prinosi Slavonije hrvatskoj književnosti i povijesti* (urednici Mirko Hunjadi, Vladimir Rem, Zlatko Virc, autor projekta Vladimir Rem, producent Martin Grgurovac, naklada Privlačica).
- 19 ,str 21.

Summary

Goran Rem

THE OSIJEK LIBRARY OF DOBRIŠA CESARIĆ

The research starts from the issue of undoubtedly damaged and of small volume museum-*the Osijek Library of Dobriša Cesarić*, preserved by thorough care of the museum adviser Marina Vinaj and it reaches the material of hypothetical receptive mirror of the mentioned *library* i.e. to additional ten metaphorical but by thesis unquestionable *Cesarić libraries* and to a single verse *library* whose intertextual importance is lit by exactly ten high-minded intro and inter fragments of the essay genre by Boro Pavlović with seven signatures by the author of this study to the receptive *Cesarić-logy* along with synthesis-stylistic *Cesarić lyric vision of Slavonia* signed by the founder of the Osijek Croatian studies, Ivo Bogner.

Key words: Dobriša Cesarić, Croatian literature, poetry, library